

ВІДГУК

**офіційного опонента канд. філол. наук, доцента Л.В. Герман
на дисертацію Н.А. Олійник «Концепт ЕКОНОМІЧНА КРИЗА
в англomовному економічному дискурсі 1930-х і 2000-х років»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата
філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови**

Серед пріоритетних напрямів сучасної лінгвістики є дослідження різних типів концептів у багатьох мовних картинах світу в лінвокультурному та лінвокогнітивному ракурсах. Обраний за об'єкт дослідження універсальний лінвокультурний концепт «економічна криза» вивчається вітчизняними та зарубіжними лінгвістами на матеріалі багатьох мов світу (української, російської, англійської, болгарської, сербської та ін.). Досліджуються засоби його прямої та непрямої вербалізації, семантика та прагматика номінацій кризи в текстах ЗМІ, проводяться компаративні розвідки, тощо. Але невирішеним залишається питання про мовні засоби актуалізації концепту «економічна криза» в англomовному економічному дискурсі та їх діахронічне варіювання в періоди економічних криз 1930-х та 2000-х років, чому саме і присвячена робота Н.А. Олійник. Виходячи із зазначеного вище, вважаю, що актуальність дисертації не викликає сумніву, оскільки важливими, хоч і невивченими до цього часу, є питання змісту, структури концепту «економічна криза» та його історичне трансформування в англomовному економічному дискурсі, що вперше становить фокус уваги дослідника.

Дисертація Н.А. Олійник відповідає науковій темі досліджень, які проводяться на факультеті іноземних мов Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна в рамках тем «Проблеми іноземної філології, перекладознавства та методики в когнітивно-дискурсивній парадигмі» (номер державної реєстрації 0109U007962), «Когнітивно-дискурсивні дослідження мовлення як регулятора соціальної поведінки» (номер державної реєстрації

0111U010009), «Когнітивно-дискурсивні дослідження мови і перекладу» (номер державної реєстрації 0114U004320).

Метою роботи є виявлення змісту і структури концепту ЕКОНОМІЧНА КРИЗА, втіленого засобами англійської мови і актуалізованого в дискурсі ЗМІ, та їх історичного варіювання у періоди глобальних криз 1930-х і 2000-х років.

Вирішення основної мети дисертаційного дослідження обумовлено розв'язанням низки завдань, до виконання яких дисертантка знайшла оптимальний підхід. Так, у першому розділі теоретичні питання отримали власний коментар, що свідчить про її глибоку обізнаність з працями вітчизняних та зарубіжних вчених. У другому розділі розкрито доконцептуальну основу концепту та визначено його місце в англомовній картині світу. У третьому розділі встановлено специфіку імені концепту «економічна криза» і виявлено лексичні засоби, які утворюють номінативний простір концепту та його польову структуру; побудовано когнітивну структуру концепту з урахуванням зв'язків між слотами та змодельовано концептуальну мережу. У четвертому розділі визначено образно-ціннісні характеристики концепту в дискурсі на основі виявленого діапазону когнітивних метафор та типів метонімічних і метафтонімічних переносів; співставлено когнітивні характеристики концепту в сучасній мові та дискурсі з даними 1930-х років, визначено діахронічні сталі та змінні, а також тенденції їх історичного розвитку.

Об'єктом дослідження автором обраний концепт ЕКОНОМІЧНА КРИЗА, реалізований лексичними засобами в англомовному економічному дискурсі ЗМІ 1930-х і 2000-х років, а предметом – когнітивні характеристики концепту й їх діахронічне варіювання в дискурсі періодів двох глобальних криз ХХ і ХХІ століть.

У дисертації проаналізований досить репрезентативний лексичний та текстовий матеріал (90 лексем – номінацій концепту, 3226 метафоричних та метонімічних виразів, вилучених з 5164 дискурсивних фрагментів, взятих

з економічних інформаційно-аналітичних статей в англійськомовних періодичних виданнях та їх електронних версіях загальним обсягом 2800 сторінок. Опрацьовано великий список новітніх наукових праць вітчизняних та зарубіжних авторів (304 позиції), довідкової літератури (41 джерело).

Заслуговує на увагу запропонована у розділі 2 роботи чітка методика аналізу концепту «економічна криза», представлена поетапно із залученням наступних методів та методик: етимологічного аналізу, аналізу словникових дефініцій, методу компонентного аналізу, контекстного аналізу, методу польового моделювання, методики обчислення логічних предикатів і семантики лінгвальних мереж, когнітивного картування, діахронічного співставлення характеристик концепту, елементів кількісного аналізу. Вони дають автору змогу успішно розв'язати поставлені завдання та дійти достовірних висновків.

Необхідно також зазначити, що робота містить суттєві елементи наукової новизни. У ній автором вперше визначено доконцептуальний шар концепту «економічна криза» та місце цього концепту у мовній картині світу, побудовано концептуальну мережу полісемії лексеми «crisis» та визначено семантичні характеристики імені концепту, систематизовано номінативний простір та схематично представлено когнітивну структуру концепту двох періодів, що вивчаються, змодельовано концептуальну мережу «економічна криза». Вдалим є виявлення корелятивного діапазону когнітивних метафор, метонімічних та метафтонімічних моделей актуалізації цього концепту, встановлення постійних й змінних поняттєво-ціннісних та образно-ціннісних характеристик концепту і головне – випрацювання тенденцій його варіювання в діахронії.

Розв'язання у дисертаційній роботі Н.А. Олійник теоретично важливих питань, а саме: виявлення значень терміна-словосполучення – імені концепту, визначення змісту та структури концепту «економічна криза», розробка метафоричних, метонімічних та метафтонімічних моделей, визначення діахронічного інваріанта і варіювання концепту та запропоновані в роботі принципи аналізу досліджуваного матеріалу зумовлюють практичне значення

роботи, що пов'язане з можливістю застосування результатів у викладанні теоретичних курсів із лексикології англійської мови, загального мовознавства, в спецкурсах з когнітивної лінгвістики, в лексикографічній практиці тощо.

Особливий теоретичний і практичний інтерес має матеріал третього та четвертого розділів, де детальному аналізу підлягають поняттєво-ціннісні та образно-ціннісні характеристики концепту. Проводячи семантичний та концептуальний аналіз імені концепту, автор конструює концептуальну мережу полісеманта *crisis* і з урахуванням модифікатора встановлює склад номінацій концепту «економічна криза» та моделює лексико-семантичне поле «Economic crisis», а також здійснює концептуальний аналіз образно-ціннісної складової концепту за даними його метафоричного та метонімічного означування двох періодів, визначає історичні константи та змінні.

До позитиву рецензованої роботи слід віднести ґрунтовні теоретичні підвалини та лінгвістичну коректність використання сучасних лінгвістичних теорій у сфері лексикології, загального мовознавства, лінгвокультурології, лінгвокогнітивістики, тощо. Широта емпіричної бази і загальна ерудованість автора роботи забезпечили ґрунтовність доказової бази дослідження. Результати дослідження підтверджуються статистичними даними, що робить їх вагомими і однозначними. Вони систематизовані у вигляді схем і таблиць з докладними поясненнями до них, що демонструє глибину проведеного аналізу.

Усі зазначені моменти дозволяють кваліфікувати дисертаційну роботу Н.А. Олійник як самостійне комплексне дослідження, яке відповідає сучасному рівню наукових знань.

Разом з тим, деякі положення в дисертаційній роботі носять дискусійний характер або викликають зауваження:

1. Заявлений автором «діахронічний» аналіз концепту ЕКОНОМІЧНА КРИЗА є безумовно новим кроком у когнітивній лінгвістиці, але він охоплює період меншій ста років, тож потребує уточнення, як автор розуміє поняття «діахронія».

2. Дещо переобтяженим видається алгоритм аналізу концепту (розділ 2): навіщо надзвичайно детально проаналізовано опорний компонент словосполучення *economic crisis*? Що саме моделювання концептуальної мережі полісемії лексеми *crisis* дало для витлумачення концепту ЕКОНОМІЧНА КРИЗА?
3. Залишається непроясненим авторське розуміння поняття «дискурсу ЗМІ» (с. 6, с. 9, с. 29) та параметри відбору з них матеріалу аналізу. Відповідно потребує уточнення обрання «Білих книг» – статистичних звітів та аналітичних текстів за матеріал дослідження.
4. Виникають питання до деяких прикладів, в яких не досить чітко визначено референт метафори. Так, на с. 168 дисертації та на с. 13 автореферату приклад «*Neither group really foresaw that the crunch would be accompanied by a soaring oil price. In a sense, high commodity prices have been the dark side of decoupling [ECNM, 7 Aug 2008]*» демонструє корелят ЗЛО, але, на нашу думку, *the dark side of decoupling*, де останнє має широкий спектр значень: від «розв'язки» до «послаблення сейсмічного ефекту ядерного вибуху», «розщеплення», більш логічним було б віднести до корелятивного домену ЧС ТЕХНОГЕННОГО ХАРАКТЕРУ. У наведеному прикладі річ скоріше йде про неочікуванність наслідків кризи у вигляді підвищення цін, а не ЗЛО.

Таке ж зауваження і до наступного прикладу на с.168: «*Out of a temporary crisis may he evolved the cure for an age-old evil. Dollar and Cents [NYT, 12 Dec 1929]*», де референт – не сам ЕК, а гроші виступають «вічним злом».

Висловлені зауваження не знижують загальну високу оцінку дисертації. Навпаки, оцінюючи її в цілому, зазначимо що вона є концептуально завершеною працею, яка, з одного боку, теоретично осмислює зроблене у галузі германського мовознавства, а з іншого – представляє досліджуваний об'єкт у новому когнітивно-дискурсивному висвітленні в ракурсі діячності.

У цілому дисертація Олійник Н.А. є закінченим науковим дослідженням, об'єм і оформлення якого відповідають встановленим вимогам.

Робота є актуальною, а отримані висновки обґрунтованими, достовірними і такими, що мають теоретичне і практичне значення і наукову новизну. Основні положення й результати дисертаційної роботи достатньо повно відображені в 13 публікаціях (5 із них у фахових виданнях України, 1 – за кордоном) і є змістовно ідентичними тексту автореферату, представленого до захисту дисертації.

Вважаю, що робота відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України 24.07.2013 № 567 щодо кандидатської дисертації, а її авторка Наталя Анатоліївна Олійник заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови.

Кандидат філологічних наук, доцент,

завідувач кафедри іноземних мов

Харківського національного

аграрного університету ім. В.В. Докучаєва

Підпис канд. філол. наук Л.В.Герман засвідчую

Вчений секретар

Л.В. Герман

Р.В. Криворученко

Відрук одержано 12.11.2015р

Вчений секретар спецради Мор Т.Т. Морозова